

30/06/22 (M)

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

2	6	7	8
---	---	---	---

Exam. Code :

0	3	1	0
---	---	---	---

Master of Arts (Economics) 4th Semester
(2042)

INDIAN ECONOMIC ISSUES-II

Paper : MAECO-402 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :—Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 1 is compulsory. Select at least **ONE** question from each unit.

1. Short answer questions. Attempt any **ten** parts :—

- (i) Growth trends in India's Service sector.
- (ii) Service Sector in India's Employment.
- (iii) Need of Competition policy.
- (iv) Objectives of Consumer Protection Act.
- (v) Two financial sector reforms.
- (vi) Features of India's Stock Exchanges.
- (vii) Role of Money markets.
- (viii) Functions of SEBI.

- (ix) Trends in Public Expenditure in India.
- (x) Debt burden in India during post reform period.
- (xi) Objectives of FRBM Act, 2003.
- (xii) Implication of decline in fiscal deficit in Indian context.
- (xiii) Government Initiatives to improve FDI inflows.
- (xiv) Adverse effects of FDI in India.
- (xv) Need of Foreign Exchange Management Act (FEMA).

10×2=20

UNIT—I

2. What are important initiatives taken by Indian government for infrastructure development ? Critically evaluate government strategy on infrastructure development. 15
3. India must learn more from the other countries for making its consumer protection efficient and effective. Give your response to the statement and justify in detail. 15

UNIT—II

4. Highlight the major weaknesses of India's Capital markets. Are Capital market reforms successful in making India's capital market efficient ? Answer and justify in detail. 15
5. Give a detailed description of role played SEBI in regulating Indian capital markets. 15

UNIT—III

6. Outline major trends in India's public expenditure trends. Also discuss its key issues and respective reforms executed since 1991. 15
7. Explain important recommendations of FRBM Act, 2003 and evaluate India's fiscal performance under the light of these recommendations. 15

UNIT—IV

8. Explain major trade policy reforms introduced in India since 1991. Critically evaluate their impact on India's foreign trade sector. 15
9. FDI in India could not yield desirable impact on income and employment. Give your response to the statement and justify in detail. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— सभी में से पाँच प्रश्न करें। प्रश्न न. 1 अनिवार्य है। प्रत्येक यूनिट में से एक-एक प्रश्न करें।

1. कोई दस लघुउत्तरीय प्रश्नों को हल करें :—
 - (i) भारत के सेवा क्षेत्र में विकास के रुझान।
 - (ii) भारत के रोजगार में सेवा क्षेत्र।
 - (iii) प्रतिस्पर्धा नीति की आवश्यकता।
 - (iv) उपभोक्ता संरक्षण अधिनियम के उद्देश्य।
 - (v) दो वित्तीय क्षेत्र सुधार।

- (vi) भारत के स्टॉक एक्सचेंजों की विशेषताएं।
- (vii) मुद्रा बाजारों की भूमिका।
- (viii) सेबी के कार्य।
- (ix) भारत में सार्वजनिक व्यय के रुझान।
- (x) सुधार के बाद की अवधि के दौरान भारत में कर्ज का बोझ।
- (xi) एफ.आर.बी.एम. अधिनियम, 2003 के उद्देश्य।
- (xii) भारतीय संदर्भ में राजकोषीय घाटे में गिरावट का प्रभाव।
- (xiii) एफ.डी.आई. अंतर्वाह में सुधार के लिए सरकार की पहल।
- (xiv) भारत में प्रत्यक्ष विदेशी निवेश के प्रतिकूल प्रभाव।
- (xv) विदेशी मुद्रा प्रबंधन अधिनियम (फेमा) की आवश्यकता।

10×2=20

यूनिट-I

2. बुनियादी ढांचे के विकास के लिए भारत सरकार द्वारा की गई महत्वपूर्ण पहल क्या हैं ? बुनियादी ढांचे के विकास पर सरकारी की रणनीति का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें। 15
3. भारत को अपने उपभोक्ता संरक्षण को कुशल और प्रभावी बनाने के लिए अन्य देशों से अधिक सीखना चाहिए। कथन पर अपनी प्रतिक्रिया दें और विस्तार से पुष्टि करें। 15

यूनिट-II

4. भारत के पूंजी बाजार की प्रमुख कमजोरियों पर प्रकाश डालिए। क्या भारत के पूंजी बाजार को कुशल बनाने में पूंजी बाजार सुधार सफल हैं ? उत्तर दें और विस्तार से औचित्य दें। 15
5. भारतीय पूंजी बाजार को विनियमित करने में सेबी द्वारा निभाई गई भूमिका का विस्तृत विवरण दें। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਵਧ ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਿਯੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਿਯੋਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤੈਯਾਰ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਸਕੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮੁਦ੍ਹੋਂ ਔਰ 1991 ਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾਨ੍ਵਿਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੁਧਾਰੋਂ ਪਰ ਭੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ। 15
7. ਏਫ.ਆਰ.ਬੀ.ਏਮ. ਅਧਿਨਿਯਮ, 2003 ਦੀ ਮਹਤ੍ਵਪੂਰ੍ਣ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ੋਂ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰੋਂ ਔਰ ਇਨ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ੋਂ ਕੇ ਆਲੋਕ ਮੇਂ ਭਾਰਤ ਕੇ ਵਿਤ੍ਤੀਯ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ ਮੂਲਯਾਂਕਨ ਕਰੋਂ। 15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. 1991 ਸੇ ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਏ ਗਏ ਪ੍ਰਮੁਖ ਵਯਾਪਾਰ ਨੀਤਿ ਸੁਧਾਰੋਂ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰੋਂ। ਭਾਰਤ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਯਾਪਾਰ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਪਰ ਉਨਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾ ਸਮਾਲੋਚਨਾਤ੍ਮਕ ਮੂਲਯਾਂਕਨ ਕਰੋਂ। 15
9. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਆਯ ਔਰ ਰੋਜਗਾਰ ਪਰ FDI ਵਾਂਞਨੀਯ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਾ। ਕਥਨ ਪਰ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਂ ਔਰ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਪੁਸ਼ਟਿ ਕਰੋਂ। 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

1. ਕੋਈ ਦਸ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ :
 - (i) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੁਝਾਨ।
 - (ii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ।
 - (iii) ਮੁਕਾਬਲਾ ਨੀਤੀ ਦੀ ਲੋੜ।
 - (iv) ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼।

- (v) ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦੋ ਸੁਧਾਰ।
- (vi) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
- (vii) ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।
- (viii) SEBI ਦੇ ਕੰਮ।
- (ix) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਝਾਨ।
- (x) ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਬੋਝ।
- (xi) FRBM ਅਧਿਨਿਯਮ, 2003 ਦੇ ਉਦੇਸ਼।
- (xii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ।
- (xiii) FDI ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ।
- (xiv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ FDI ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ।
- (xv) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਧਿਨਿਯਮ (FEMA) ਦੀ ਲੋੜ।

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ? ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 15
3. ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਓ। 15

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। ਕੀ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੁਧਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ? ਉੱਤਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਓ। 15
5. ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ SEBI ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਵਰਣ ਦਿਓ। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਬਣਾਓ। ਇਸਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ 1991 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15
7. FRBM ਅਧਿਨਿਯਮ, 2003 ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. 1991 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 15
9. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ FDI ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਓ। 15